

Kültür

Muhsin İlyas SUBAŞI

YANAN DEDE

“*Yananmanın tadını gel de onu fark edende gör. O zaman anlarsın, aşk nedir, teslimiyet nedir, yanmak nedir? O zaman kucaklar kâinat birden seni. Dünyaya sahip olmak istersen o seni peşinden koşturur durur. Bir dolap beygiri gibi neye koştüğünü, nereye koştüğünü bilmeden döner durursun. Ama ona arkana dön de gör bir kere yaşamanın tadını...*”

Bir ruhban okulunda ders veren, Türkçe dersi veren Diyamandı böyle diyordu öğrencilerine. Öğrenci ne bilsin, nereden bilsin karşılarındaki şahsın iki ayı kimlikle evinde, sokakta ve okulda dolaşıp durduğunu... Adı Diyamandı

idi. Herkes, hatta eşi ve kızı da onu Kayserili İplik Tüccarı Yuvan ustanın oğlu diye biliyordu. Rum'du, Hıristiyan'dı. Kanun gereği ruhban okulunda Türkçe dersini Türkiye Cumhuriyeti vatan-daşı verecekti. Aranılan şart, Türk Vatandaşı olmaktı. Rum olmuş, Hıristiyan olmuş o kimseyi ilgilendirmiyordu. Ruhban okulu kendini şanslı görüyordu bu yüzden. Çünkü ders veren kendilerinden biriydi. Dönemin iktidarı da kendini ta-

lihli sayıyordu. Rum görünen bu adam, ayağından başına kadar, Türk kimliğine sahip olduğuna inanan birisiydi. Kendi soyunu sopolu araştırmak için yollara düşmüş ve bunu da başarmıştı. Niğde'nin Bor ilçesindeki Halil Nuri Kütüphanesinde Şer'iyye sicillerini inceleyerek atalarının şeceresine ulaşmış ve Türk olduğunun belgesini bulmuştu: Selçuklulardan önce Anadolu'ya gelen

“*Yanan Dede'nin bize bıraktığı en iyi miraslarından birisi de “Dahilek Ya Resûlallah” isimli na'tı oldu. Bu na'tında da “Yanmak” bir teslimiyet işareti olarak ön plana çıkar. Mevlâna “Hamdım, piştım, yandım” der. Yanan Dede de, dünyaya Hıristiyan bir aileden ham olarak geldi, sonra hayatın farkına vardı. Kırk iki yıl boyunca pişti. Daha sonra da, Müslüman oldu bir gönül alevi içinde yaşayıp sonsuza yürüdü.”*”

Karaman Türklerindendi. Ataları Kayseri'ye yerleşmiş, burada Hıristiyanlaşarak öylece kalmışlardı. Bunu öğrenmişti, içi rahattı, ama onu da gizli tutuyordu.

Daha İdadi (Lise) öğrencisi iken Mevlâna'yı tanımış, ona âşık olmuş, ona bağlanıp o yolla İslâm'a ulaşmıştı. İnanmış iyi bir Müslüman'dı ama onu da gizli tutuyordu.

Hukuk mektebini okumuştur. Önce Osmanlı döneminde Gassam (Miras) dairesinde avukatlık görevi almış, sonra bunu bırakarak öğretmenliğe geçmişti.

Aslında onun bütün sırları, bu geçiş koridorunda saklıdır. Niye avukatlık gibi dönemin en cazip mesleğinde para kazanmaz da gider azınlık okullarında, yabancıların okullarında “*Türkçe Öğretmenliği*” yapar?.. Bunu kimseye açıklamamıştır. Ülkesine, insanına karşı duyarlılığın bir bedeli gerekiyorsa, onu vermenin erdemi-ne sahip birisiydi. Kimseyle de bölüşmedi bu fedakârlığını. Sadece bir öğrencisine yazdığı bir mektubunda buna işaret eder ve “*Benim orada öğretmenlik yapmamın asıl sebebi ülkemine geleceği içindir!*” der. Daha açık söylemiyor ama anlaşılabilir Rum kimliği ile Türk milletine hizmet etmenin ağır yükünü omuzlamıştır. Böylece millete ve devletine kırk yıla yakın hizmet eder.

“Yanan Dede, sağlam bir iman, derin bir vecd, kararlı bir irade ile 1887’de Kayseri’nin Talas ilçesinde doğarak başladığı hayat yolculuğunu 3 Mayıs 1962’de İstanbul’da tamamladı... O bağlandığı, sevdiği, uğruna her türlü çileyi göğüslediği Rabbine ulaşırken, azığında geçmişin o mücadeleli ama onurlu hayatının dökümü ile dostları götürüp ebedî istirahatgahına koydular.”

Sonra vaktin geldiğini düşünür ve bu iki şahsiyetli olmaktan sıyrılmaya karar verir. Aslında o başından beri tek kimlikliydi ama öbür sunî kimlik de yakasından düşmeliydi artık.

Diyamandı, 1942 yılında Müslümanlığını açıklayıp “Mehmet Abdülkadir” adını alarak yeni bir hayata yönelince, önce bir kaos çemberinden geçerek: Müslümanlığını açıkladığı günü, Fener Rum Patrikhanesi, evine adamlarını gönderir. Bir papaz kızı olan eşine, Mehmet Abdülkadir’i eve almamaları talimatını verir. 15 Şubat akşamı eve gelip kapılar yüzüne kapatılınca, kendi ifadesiyle “Eviden çıkar Selamsız yokuşunda birkaç paket

kitabıyla o soğuk kış gecesinde İstanbul’un yarı karanlık sokaklarında yalnız başına kalıverir ortada...”

Kolay mıydı? 13 yaşında İslâm’ı tanıyacak, ama onu tam 42 yıl içinde saklamak zorunda kalacaktı. İçiyse Türk dışıyla Rum, içiyse Müslüman dışıyla Hıristiyan. İçiyse Mevlevî dışıyla öğretmen. Ezan okunur, eşi ve kızı görmesin diye kapısını sıkı sıkıya kilitleyip namazını kılar. Ramazan gelir, sahorsuz oruç tutar, akşam yemeklerini hep dışarıda yer. Kahvaltısı getirilince pencereyi açar sütü ya da çayı dışarı döker, ekmekleri doğrayıp kuşlara serper...

Kendisine hem özel de, hem de genele farklı roller verilmiş bir adamdır Mehmet Abdülkadir. Ama rolünü kusursuz oynar. Hiç ipleri birbirine dolaştırmaz. Günü gelir bunun mükâfatını görür. Çileli bir başlangıç da yapsa, Müslüman olduktan sonraki hayatı düzene girer. Daha sakin, teslimiyet içinde, huşu halinde bir ömür sürer.

Artık Mevlâna’nın peşindedir, Konya yollarındadır. Mevlâna ile Allah’a ve Rasulüne ulaştığı için ona şükran borcunu ödemek için hep dergâhının etrafında dolandır. Bir ayağı İstanbul’da öbürü Konya’dadır.

Diyamandı’dan kaynaklanan bir ad verilmiştir ona: Öğrencilik döneminde öğretmenleri ona “Yamandı Molla” demektirler. Hayata atılır, “Yamandı Efendi” olur. Yaşı ilerler “Yamandı’nin ‘di’sini atarlar. Geride “Yaman” kalır. Mevlevî olduğu için de “Dede’yi eklerler böylece “*Yaman Dede*” çıkar ortaya. Ama o bunu bir türlü kabullenemez: “*Bana, ‘Yanan Dede’ veya ‘Yanan Dede’ deyiniz lütfen. Ben Yaman adam değilim. Yanan adamım ben...*” Oturur yanmayı istediği Münacaatı’nı yazar:

*Yak sinemi ateşlere, efgânıma bakma;
Ruhumda Yanan âteşe, nîrânıma bakma;
Hiç sönmeyecek aşkıma, îmânıma bakma;
Ağlatma da yak, hâl-i perişânıma bakma.*

*Ağlatma ki âlâmumu tahfife de başlar;
Ağlatma, serinletmededir bağırımı yaşlar;
Rahmetme sakın, gerçi dayanmaz buna yaşlar;
Ağlatma da yak, hâl-i perişanıma bakma.*

*Yaşlar akarak belki uçar zerresi aşkın;
Âteşle yaşar, yaşla değil, yâresi aşkın;
Yanmaktır, efendim, biricik çâresi aşkın;
Ağlatma da yak, hâl-i perişanıma bakma...*

İşte bu alevdir ki, onun yüreğinde ölesiye kadar bir iman meşalesi gibi yanıp durmuştur.

Kur'an okunurken, Allah ve Rasulü anılırken ağlayan, Mehmet Abdülkadir, soyadı Kanununun sonra Keçeoğlu'nu benimsedi. Müslüman kimliği ve adıyla yirmi yıl boyunca, hizmetine ara vermeden devam etti. Çok sayıda talebe yetiştirdi. Talebelerine bilgidan önce iman ve aşkı öğretti. Sevmenin bedeline hazırlıklı olma fedakârlığını öğretti... Onun imanı tahkiki idi, taklidi değildi. Tutuşması da, yanması da bu yüzdendi... Onun sohbetleri bir aşk bahçesidir. Onun talebelerine mektupları, ömür boyu saklanacak birer gönül çiçeğidir. Mektuplarında uyarır, ısrar eder hatta yalvarır... Zor kazanılan ama hemen kaybedilmesi mümkün olan imanı muhafaza için birer öğüt buketidir...

Yanan Dede, sağlam bir iman, derin bir vecd, kararlı bir irade ile 1887'de Kayseri'nin Talas ilçesinde doğarak başladığı hayat yolculuğunu 3 Mayıs 1962'de İstanbul'da tamamladı... O bağlandığı, sevdiği, uğruna her türlü çileyi göğüslediği Rabbine ulaşırken, azığında geçmişin o mücadeleli ama onurlu hayatının dökümü ile dostları götürüp ebedî istirahatgahına koydular. Bize bıraktığı en iyi miraslarından birisi de "Dahilek Ya Resûlallah" isimli na'tı oldu. Bu na'tında da "Yanmak" bir teslimiyet işareti olarak ön plana çıkar. Mevlâna "Hamdım, piştim, yandım" der. Yanan Dede de, dünyaya Hıristiyan bir aileden ham ola-

rak geldi, sonra hayatın farkına vardı. Kırk iki yıl boyunca pişti. Daha sonra da, Müslüman oldu bir gönül alevi içinde yaşayıp sonsuza yürüdü. Ruhu şâd olsun. Sözü yine biz yine ona bırakalım:

*Gönül hûn oldu şevkinden boyandım yâ Resûlallah!
Nasıl bilmem bu nîrâna dayandım yâ Resûlallah!
Ezel bezminde bir dinmez figândım yâ Resûlallah!
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah.*

*Yanar kalbe devâsın sen, bulunmaz bir şifâsın sen,
Muazzam bir sehâsın sen, dilersen rûnümâ'sın sen,
Habîb-i Kibriyâsın sen, Muhammed Mustafâ'sın sen
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah.*

*Gül açmaz, çağlayan akmaz, ilâhi nûrun olmazsa,
Söner âlem, nefes kalmaz felek manzûrun olmazsa,
Fîrâk ağlar, visâl ağlar ezel mesrûrun olmazsa,
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah,*